

17. Desai M. Foreign Direct Investment and Domestic Economic Activity [Електронний ресурс] / M. Desai, F. Foley, J. Hines // *American Economic Review*. — 2005. — № 95(2). — Режим доступу : <http://deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/39142>.
18. Harrison A. Offshoring Jobs? Multinationals and US Manufacturing Employment [Електронний ресурс] / A. Harrison, M. McMillan // *IPC Working Paper Series Number 48*. — International Policy Center, Gerald R. Ford School of Public Policy, University of Michigan, 2007. — Режим доступу : <http://ideas.repec.org/a/tpr/restat/v93y2011i3p857-875.html>.
19. Kletzer L. Job Loss from Imports: Measuring the Costs [Електронний ресурс] / L. Kletzer. — The Peterson Institute for International Economics, 2001. — Режим доступу : <http://bookstore.piie.com/book-store/110.html>.

УДК 304.4

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Пилипенко Г.М., д.е.н., професор

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

У статті розглянуто теоретичні підходи до визначення поняття «соціальна справедливість», виявлено специфіку моделей соціальної політики держави, визначено інституціональні умови гармонійного розвитку соціальної сфери суспільства, окреслено шляхи вирішення соціальних проблем в Україні.

Ключові слова: соціальна справедливість, дистрибутивна справедливість, егалітарна справедливість, ліберальна модель, соціалістична модель, модель «держави добробуту».

Пилипенко А.Н. ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ СПРАВЕДЛИВОСТИ В КОНТЕКСТЕ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕФОРМ В УКРАИНЕ / ГУВЗ «Национальный горный университет», Украина

В статье рассмотрены теоретические подходы к определению понятия «социальная справедливость», выявлено специфику моделей социальной политики государства, определено институциональные условия гармоничного развития социальной сферы общества, очерчены пути решения социальных проблем в Украине.

Ключевые слова: социальная справедливость, дистрибутивная справедливость, эгалитарная справедливость, либеральная модель, социалистическая модель, модель «государства благосостояния».

Pilipenko A. PROBLEMS OF SOCIAL JUSTICE IN THE CONTEXT OF THE THEORY AND PRACTICE OF ECONOMIC REFORMS IN UKRAINE / PHEI "National Mining University", Ukraine

The article describes the theoretical approaches to the definition of «social justice», revealed specific patterns of social policy, defined institutional conditions for harmonious development of the social sectors of society, outlined ways to solve social problems in Ukraine.

Key words: social justice, distributive justice, egalitarian justice, the liberal model, the socialist model, the «welfare state».

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Реалії сучасного розвитку економіки України висунули на передній план цілу низку проблем соціально-економічного характеру. Трансформаційні процеси, що розгорнулися в ході ринкових перетворень українського суспільства, зруйнували існуючу за радянських часів систему соціального захисту населення і призвели до послаблення соціального імунітету суспільства. Це знайшло прояв у зниженні рівня життя населення, різкій соціально-майновій диференціації, погіршенні стану здоров'я, падінні духовно-моральних цінностей нації, зниженні якісного рівня освітньо-наукового потенціалу країни. Отже, як свідчать реалії, модель регулювання економічних процесів, яка затвердилася в економіці України у ході ринкових перетворень, виявилася неспроможною забезпечити реалізацію конституційних прав громадян на безкоштовне та якісне медичне обслуговування й освіту, доступне житло, а також сприяти розвитку науки й інших соціально значимих сфер суспільства. За таких умов виникає необхідність активізації досліджень соціально складової розвитку національної економіки, спрямованих як на пошук нового механізму взаємодії держави і ринку в соціальній сфері, так і вирішення проблеми організації соціального захисту населення і проведення соціальної політики в цілому.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вітчизняних досліджень, які охоплюють коло питань соціальної політики, найбільшого поширення набули концепції, у яких вирішується питання відносно того, які зміни в розподілі фіксованого обсягу виробничих ресурсів в умовах ринкових трансформацій можуть вважатися більш прийнятними з точки зору суспільного добробуту і якими мають бути при цьому функції держави щодо підвищення ефективності розподілу ресурсів. Зокрема, теоретично обґрунтовуючи ліберальну перспективу України А. Гальчинський наголошує на необхідності формування принципів та стратегії такої соціальної політики, яка за нових умов не може зводитися лише до державного захисту малозабезпечених верств населення [1, с. 243]. У свою чергу М. Зверяков вказує на необхідність запровадження ринкових принципів формування доходів і подолання соціальної нерівності [2, с. 16], а В. Геєць робить наголос на створенні системи як державних, так і суспільних інститутів захисту законних інтересів всіх учасників економічних відносин [3, с. 20].

При цьому розгляд науковцями проблем соціальної справедливості співіснує з відсутністю одностайного усталеного розуміння суті даного поняття як у науковій літературі, так і у конкретних конституційних документах. Під соціальною справедливістю розуміється і недопущення надмірної диференціації доходів, і створення однакових стартових умов, і зобов'язання держави підтримувати найбільш вразливі прошарки суспільства, і надання рівного набору базових соціальних гарантій тощо [4]. Цілком зрозуміло, що відсутність чіткого уявлення про сутність соціальної справедливості та можливості її поєднання з ліберальним ідеалом, призводить до помилок у проведенні соціальної політики, яка має на меті об'єднати всі верстви суспільства навколо національної ідеї соціально-економічної модернізації.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даної статті є визначення інституціональних умов, за яких може здійснюватися гармонійний і безконфліктний розвиток соціальної сфери суспільства, а також окреслення шляхів вирішення соціальних проблем за рахунок реалізації регулюючої функції держави.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зміст поняття «соціальна справедливість» становить соціально-психологічне сприйняття принципів і форм організації та функціонування суспільства, за якого економічний порядок не викликає в суб'єктів почуття відчуженості від влади, засобів виробництва та його результатів [5, с. 475]. Однак таке загальне визначення категорії «соціальна справедливість» завжди конкретизується і трансформується під впливом рівня розвитку культури, продуктивних сил, існуючого соціального і політичного ладу, ступеню пізнання законів природи й суспільства. Саме з цих причин у різні історичні періоди в кожній людській спільноті формувалося своє уявлення про справедливість, яке відображало суспільну й індивідуальну потребу в погоджених правилах взаємодії у сфері розподілу суспільних благ, прав і обов'язків суб'єктів по відношенню один до одного.

Уперше в теоретичному дискурсі проблема справедливості була поставлена у роботах представників політичної філософії. У межах цієї науки утвердилися основні уявлення про природу людини і роль цього феномена у соціальному житті. Протягом століть філософи намагалися віднайти універсальні принципи справедливості, виконання яких дозволило б створити стабільну й економічно ефективну державу. Класики античної філософії Платон і Арістотель у своїх роботах виділили два основні види справедливості – дистрибутивну та егалітарну. Перша базується на визнанні нерівності людей і передбачає розподіл благ у відповідності з особистими заслугами громадян, друга – заснована на уявленні про природну соціальну рівність і ґрунтується на рівному розподілі благ. Ці два види справедливості були покладені в основу, на якій у подальшому вибудовувались морально-правові, соціально-психологічні та економічні уявлення про справедливість.

Систематизуючи теоретичні підходи до визначення справедливості в економічній сфері, можна виділити два основні напрями її розуміння економістами-теоретиками. Перший напрям – це ліберальна концепція справедливості, сформована неоавстрійською школою (Л. фон Мізес, Ф. фон Хайек, М. Родбард), представниками лібертаріанства (Г. Спенсер, Р. Нозік, А. Ренд) та чиказькою школою (М. Фрідмен). Другий напрям представлено марксистськими та соціал-демократичними концепціями егалітарної справедливості.

Ліберальна концепція справедливості базується на визнанні формальної юридичної рівності громадян, захисті фактичної майнової і статусної соціальної нерівності, орієнтації виключно на приватну власність. У цій концепції головними інститутами, які задовольняють потреби окремого індивіда і завдяки яким вирішуються соціальні проблеми, вважаються сім'я і ринок. Останній відіграє ключову роль у досягненні кожним суб'єктом максимального добробуту, а значить, не потребує ніяких додаткових інструментів впливу на даний процес.

«Спонтанний порядок, що базується на принципах свободи і конкуренції, сам встановлює найбільш ефективний розподіл в суспільстві, – вважає Ф. фон Хайек. – У силу цього «не може існувати ніякої дистрибутивної справедливості там, де ніхто не займається розподілом» [6, с. 92]. Тому якою б не виявилася структура розподілу доходів, її не можна розглядати як несправедливу, якщо вона породжена чесною конкурентною боротьбою. Отже, «ліберальна вимога свободи звернена на усунення всіх штучних перепон індивідуальним зусиллям, але не містить претензій до держави або общини про надання певних благ» [7, с. 148].

Більше того, прихильники ліберальної концепції справедливості вважають нерівність необхідною складовою ефективного розвитку. «Тільки завдяки нерівності багатства, можливого в умовах нашого суспільного порядку, тільки завдяки тому, що він стимулює кожного виробляти стільки, скільки він зможе за найменших витрат, людство має сьогодні у своєму розпорядженні той сукупний обсяг річного багатства, який можна використати на споживання. Якщо цей спонукальний мотив буде знищено, то продуктивність знизиться настільки, що частка, яка за рівного розподілу буде виділена кожному індивіду, виявиться набагато меншою, ніж сьогодні має самий останній жебрак» – стверджує Л. фон Мізес [8, с. 35].

Таким чином, нерівність у ліберальній моделі соціальної справедливості супроводжує процес економічного зростання і навіть певною мірою його забезпечує. Завданням держави, як його формують ліберали, є створення умов реалізації особистих прав громадян, гарантій рівності можливостей у використанні талантів і досягненні успіху. Рівність можливостей первинна по відношенню до рівності доходів. Допомога держави має носити обмежений характер і надаватися тільки економічно слабкій, переважно працездатній частині населення. Як тільки встановлені правила гри, уряд не має підстав змінювати результати перерозподілу доходів.

Соціалістична концепція справедливості оформилася в марксистській течії економічної думки і виходить із комуністичного ідеалу суспільного устрою, в якому виражаються інтереси пролетаріату, соціальних низів. Вона спирається на соціально-економічну систему, засновану на суспільній власності на засоби виробництва і відтворює принципи соціальної рівності й гуманізму. На відміну від ліберальної, така система соціального захисту передбачає активну участь держави у процесі розподілу економічних благ і містить три основні компоненти. По-перше, право на працю, згідно з яким кожному члену суспільства гарантується робоче місце у відповідності з отриманою освітою і кваліфікацією. По-друге, система гарантованих законом і наданих державою таких безоплатних послуг, як освіта, охорона здоров'я, фізична культура і спорт, житло, а також пенсійне забезпечення. І, по-третє, система адміністративно регульованих цін, яка забезпечує доступність товарів і послуг першої необхідності малозабезпеченим верствам населення.

Зауважимо, що в історії розвитку людства вказані дві концепції соціальної справедливості отримали конкретне втілення в різних типах соціально-економічних систем – капіталістичному й соціалістичному, однак, у чистому вигляді не були реалізовані в жодній країні. Реальна практика побудови соціалістичного суспільства в СРСР продемонструвала неможливість ефективного функціонування суспільства, заснованого на державній власності, адміністративному контролі та майже повній відсутності приватної ініціативи. У свою чергу, система вільного ринку все частіше зустрічалася з економічними й соціальними проблемами, які не могли бути вирішеними через механізми саморегулювання. Тому в ході еволюції соціально-економічних систем поступово сформувався комплекс інститутів, відносин, цінностей і норм, який становив основу нової соціально-економічної моделі розвитку, названої терміном «держава добробуту».

Цей феномен, що мав, безумовно, у кожній із країн свою специфіку, виник у другій половині ХХ ст. в індустріально розвинутих країнах Заходу як альтернатива реальному соціалізму, з одного боку, і як реакція на «провали» ліберальної економіки – з іншого. Загальним для всіх національних варіантів держави добробуту є те, що в ній ринковий механізм в економіці доповнюється соціальною складовою у всіх інших сферах суспільства. У цій моделі першість займає індивідуальна свобода, причому вона розглядається не тільки як економічний стимул, а, перш за все, як незалежна цінність. Реалізація свободи в економічній сфері передбачає наявність децентралізованих суб'єктів, що здатні самостійно приймати економічні рішення і, водночас, слугує зростанню індивідуального добробуту. Державі ж відводиться функція створення необхідних умов для розвитку ринкових процесів. Оскільки ринок неспроможний вирішувати соціальні аспекти суспільного життя, то до нього долучається державне регулювання. Таким чином, ринкова конкуренція і соціальне забезпечення є одночасними та взаємодоповнюючими процесами.

Як свідчить світовий досвід, при розбудові засад держави добробуту у кожній конкретній національній економіці виникала проблема відносно того, яку частку соціальних функцій мала брати на себе держава, а яку необхідно було залишити ринку й іншим суспільним інститутам. Так, повоєнний розвиток у більшості країн світу відбувався на основі активного державного втручання в економіку, яке було викликане необхідністю створення умов для економічного зростання, соціального захисту населення в

умовах зuboжіння та безробіття широких мас населення. Уся діяльність урядів розглядалася з точки зору того, як вона сприяє зростанню суспільного добробуту. Конкретно йдеться про безкоштовність освіти і медичного обслуговування, субсидування житлового будівництва, соціального забезпечення людей похилого віку, інвалідів, надання матеріальної допомоги бідним.

Відзначаючи деякий прогрес в усуненні значної соціальної нерівності, автор ідеї державного регулювання Дж. М. Кейнс писав, що «є вічні соціальні і психологічні виправдання значної нерівності доходів і багатства, однак не для настільки великого розриву, який зберігається в теперішній час» [9, с. 124]. Тому соціал-демократичні партії, які прийшли в той час до влади в більшості країн Європи, а також послідовники Нового курсу Франкліна Рузвельта в США, реалізовували дану стратегічну мету через створення державного сектора, збільшення частки національного доходу, яка перерозподілялась через бюджетну систему, активне використання бюджетних важелів макроекономічної стабілізації.

За даними журналу «Економіст», яким було проведено самостійне дослідження еволюції державної присутності в економіці країн-лідерів техногенної цивілізації у 1961-1980 рр., доля сукупних видатків держави у ВВП сімнадцяти розвинених країн зросла в середньому на 14,7% і досягла 42,6% у той час, коли в попередні двадцять три роки (за даними по тринадцяти країнам) вона зросла лише на 7,8%, тобто з 20,7% до 28,5% [10, с. 4]. Усе це призвело до створення розгалуженої системи соціального захисту населення, збільшення інвестицій в освіту й досягнення країнами високих темпів економічного зростання. Саме остання обставина відіграла визначальну роль у можливості реалізації державою відповідних функцій.

Модель державного регулювання, заснована на кейнсіанських рецептах управління макроекономічною ситуацією і реалізована у економічній політиці соціал-демократичних партій, могла оформитися і функціонувати тільки за умов наявності високих темпів зростання економіки, підвищення продуктивності праці й ефективності виробництва, яка досягалась при мінімальних витратах на енергетичні і сировинні ресурси. Швидке зростання національного доходу забезпечувало широку основу для значних масштабів його перерозподілу без втрат для зростання прибутку і накопичення капіталу. Однак подальші кроки урядів у напрямку забезпечення високих темпів соціального зростання ставали дедалі більш ризиковими: високі соціальні трансферти несли в собі загрозу зниження якості людського капіталу як головного ресурсу сучасного виробництва, збільшення податків стимулювало спокусу ухилення від їх сплати, у підприємців поступово слабшав стимул до новаторства.

Багато критиків надмірних державних витрат як на головний аргумент вказували на той факт, що якщо практичне подвоєння видатків в індустріальних країнах з 1870 по 1960 рр. (з 10,5% до майже 28% від ВВП) супроводжувалося суттєвим поліпшенням соціальних індикаторів (рівня освіченості, ступеня диференціації доходів, рівня освіти, тривалості життя тощо), то майже таке ж зростання державних витрат з 1960 р. по 1996 р. (з 27,9% до 45% від ВВП) супроводжувалося досить обмеженими результатами в соціальній сфері. У той же час, відволікання значних коштів державою і їх нераціональне використання, на переконання критиків, призвело до значного збитку економіці, що відобразилося на темпах економічного зростання. У 90-ті рр. країни із значною часткою державних витрат (більше 50% від ВВП) мали практично такі ж показники соціального розвитку, як і країни із відносно меншими державними витратами (менше 40% від ВВП) [11, с. 17].

У 70-80-ті рр. новий виток розвитку НТР вимагав зміни структури суспільного капіталу на користь працеозаощаджуючих технологій і капіталомісткого виробництва. Структурні кризи й екологічна ситуація вимагали ресурсозбереження і знижували норму прибутку, особливо у традиційних галузях. У таких умовах проблемою ставали вже самі виробничі потужності, ресурси, а не попит на них, як вважали прихильники кейнсіанства. Економічний спад у поєднанні із зростанням числа безробітних значно загострив суперечності соціального розвитку: частка бюджетних виплат, що направлялась на допомогу по безробіттю, мала збільшуватися у той час, коли доходи державного бюджету в умовах економічного спаду неухильно скорочувалися. Разом з тим, зростаючі соціальні витрати держави як основа її регулюючого впливу на сукупний попит суттєво стримували стимули для нагромадження, заощаджень і запровадження нових технологій. Одночасно, процеси інтернаціоналізації, поширення впливовості міжнародних монополій ставали серйозною перешкодою для ефективного функціонування національних систем державного регулювання, які, в свою чергу, все більшою мірою бюрократизувались. Надмірне навантаження на державний бюджет і низька ефективність державного господарювання посилювали інфляцію й сприяли зростанню державного боргу. Стало очевидним, що система державного впливу на економіку, заснована на кейнсіанських теоріях, потребує серйозної реконструкції.

Показовим прикладом переоцінки ролі держави в економічній і соціальній сфері стала «консервативна хвиля» кінця 1970-х – початку 1980-х рр., коли у більшості розвинутих країн світу (США, Великобританія, ФРН) до влади прийшли політичні сили, які виступили з лозунгами демонтажу деяких, на їхню думку застарілих, елементів державного регулювання. Зауважимо, що подібні вимоги намагалися реалізувати в той період також і соціалістичні та соціал-демократичні партії в Іспанії, Франції та Греції.

Нова політика спиралася на принципи широкої приватизації та децентралізації ринкової економіки. Прихильники скорочення ролі держави (або навіть відмови від державного втручання) в економічній і соціальній сферах нерідко для обґрунтування своїх позицій розглядали «закон Парето», сутність якого полягає в залежності розподілу доходів від продуктивності економічного розвитку. В. Парето стверджував, що чим нижча продуктивність в економічній сфері, тим більшою є різниця в доходах громадян, і навпаки. Найбільш послідовними прихильниками В. Парето сьогодні виступають неоліберали, які наполягають на поверненні до вільної, нічим не обмеженої конкуренції та до нерегульованого ринку. При цьому вони прагнуть обґрунтувати ідею про необхідність суттєвого скорочення масштабів втручання держави в економіку, і, особливо, у соціальну сферу. Значне державне фінансування останньої прихильники неолібералізму вважають механізмом, що підриває ефективність ринкової економіки і суперечить базовим цінностям демократичного суспільства.

Отже, історичний досвід свідчить про те, що на сьогодні питання про оптимальні пропорції співвідношення механізмів ринку і державного регулювання в соціальній сфері, про межі коливань між ними, що не порушує цілісності системи, є досить складним і все ще далеким від вирішення. Сучасні економічні проблеми, які набули крайньої гостроти у Європейському Союзі на початку XXI ст. і які змусили уряди багатьох країн піти на суттєве скорочення соціальних програм, є яскравим свідченням необхідності подальших теоретичних досліджень у даній сфері. Однак беззаперечним фактом реальності є те, що в кожній конкретній країні формується виключно власний тип уявлень про соціальну справедливість, який ґрунтується на моральних принципах, традиціях і, що головне, певному рівні розвитку економіки. У періоди, що відзначались стабільністю, високими темпами економічного зростання та бюджетними можливостями, мали місце і високі соціальні стандарти. І, навпаки, економічні проблеми завжди супроводжувались зниженням соціального захисту населення. Причому традиції і відповідні їм інститути соціальної сфери в періоди економічних труднощів вимагали свого реформування, а для цього була необхідна зміна ціннісних спрямувань індивідів та їхніх поглядів на справедливість. Даний процес є доволі складним і довготривалим, оскільки вимагає зміни неформальних правил, які спираються на укорінену культурну спадщину, стійкі стереотипи мислення і способи дій, базовані на цінностях. Тому зміна юридичних норм і введення нових принципів не можуть швидко змінити звичну поведінку людей. І якщо в суспільній свідомості домінують одні ціннісні спрямування і зразки нормативності, то введення нових принципів законодавчим шляхом закономірно буде викликати і, до речі, викликає суперечність між формальними і неформальними нормами, що виражається у їхньому відторгненні, дезорганізації суспільного життя. Тому цілком виправданими в даному контексті виглядають реформи М. Тетчер у Великобританії і Р. Рейгана в США, у ході яких в 70-90-ті рр. XX ст. було змінено психологію основної маси населення, яке звикло жити за стандартами держави добробуту на сприйняття індивідуалістичної ідеології формування соціальних гарантій власними силами.

Якщо звернутися до аналізу соціальної складової українських реформ, то ми можемо відзначити одну, досить цікаву обставину. Якщо в господарській практиці розвинутих країн підходи до фінансування соціальних витрат змінювались у відповідності із зміною економічних та інституціональних умов, то в нашій країні концепція побудови соціальної політики залишалася незмінною, незважаючи на обраний урядом ліберальний курс. Зобов'язання держави перед різними верствами населення і суспільства в цілому, які приймалися протягом десятиріч, ніколи не скорочувались, точно так, як і соціальні очікування громадян. Останні базуються на специфічному розумінні соціальної справедливості, яке виходить із радянських часів і зводиться до необхідності надання державою обов'язкових безоплатних послуг і гарантій соціального порядку. У свідомості середньостатистичного українця саме з державним фінансуванням пов'язується можливість для кожного громадянина незалежно від рівня добробуту отримати середню освіту і медичне обслуговування, житло, заробітну плату, пенсії, стипендії на рівні певних стандартів проживання тощо.

Не сприяє формуванню ринкової свідомості в соціальних питаннях і політична ситуація в країні. Для більшості партій соціальні гарантії стали засобом отримання необхідних голосів у виборчому процесі, а щедрі обіцянки ширмою для прикриття ідеологічної та політичної боротьби. Саме з цієї причини політичні рішення у соціальній сфері носять хаотичний характер, дублюють одне одного і розрізняються не стільки за сутністю, скільки по часу прийняття і обсягам фінансування, оскільки виступають продуктом діяльності урядів, що часто змінюють один одного. У результаті накопичений обсяг зобов'язань держави перед громадянами перевищив її фінансові можливості, що вимагає зміни самих принципів соціальної політики.

ВИСНОВКИ

Ситуація, яка склалася у вітчизняній економіці по відношенню до соціальної сфери, переконує, що роль держави повинна полягати не в тому, щоб продовжувати згубний популізм, зберігати гіпертрофовані соціальні функції, а в тому, щоб піти на непопулярні реформи, знайти надійні компенсаторні заходи, але досягти звільнення економіки від непосильного тягаря гіпертрофованих соціальних видатків і у той же час забезпечити ефективність соціальних витрат. Як уявляється, дана проблема має бути вирішеною

шляхом сполучення державних регуляторів із механізмами саморегулювання. Вплив сил ринку на функціонування соціальної сфери має поступово, але неухильно зростати. Це досягається за рахунок:

- проведення заходів по формуванню економічного мислення і ринкової психології у поведінці економічних суб'єктів, подолання домінуючого уявлення про державу як фонду благодійництва. Ринкові перетворення виводять на передній план зміну акцентів у проведенні соціальної політики в бік її націленості на створення умов, за яких би кожен зміг самостійно забезпечити собі пристойний рівень доходів;

- поступової комерціалізації соціальних послуг. Незважаючи на те, що більшість таких послуг має вироблятися державою, певні їх види мають перейти у сферу оплати безпосередніми покупцями. Позитивний досвід у вітчизняній економіці вже досягнуто у сфері охорони здоров'я і освіти. Функціонуючі приватні структури обирають, безумовно, більш прибуткові сегменти даних галузей, але змінюють у боротьбі за споживача якість послуг і успішно конкурують з державними організаціями;

- залучення бізнесу до участі у створенні і підтриманні соціальної інфраструктури шляхом контрактної системи, державних замовлень, податкових пільг та стимулів;

- розширення соціальної діяльності недержавних структур завдяки підвищенню значення сім'ї, неформального сектора, благодійних організацій у соціальному обслуговуванні громадян.

Реформи в даному напрямку, на нашу думку, мають суттєво вплинути на зміцнення економічних основ у виробництві колективних благ, створенню і активізації внутрішньо системних стимулів економії ресурсів і підвищенню їх ефективності, скороченню масштабів фінансового навантаження на державний бюджет і перетворенню соціальної політики на дієвий інструмент вирішення економічних проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальчинський А. Лібералізм: уроки для України : наук.-попул. есе / А. Гальчинський. — К. : Либідь, 2011. — 288 с.
2. Геец В. Либерально-демократические основы: курс на модернизацию Украины / В. Геец // Экономика Украины. — 2010. — № 3. — С. 4—20.
3. Зверяков М. Либеральная идея і модернізація економіки України / М. Зверяков // Экономика Украины. — 2010. — № 7. — С. 11—21.
4. Бурджалов Ф. О типологии социальной политики / Ф. Бурджалов // Социально-экономические модели в современном мире и путь России / под ред. К. И. Микульского. — М. : ЗАО «Изд-во «Экономика», 2005. — С. 252—281.
5. Политическая экономия : словарь / под ред. О. И. Ожерельева. — М. : Политиздат, 1990. — 607 с.
6. Хайек Ф. Познание, конкуренция и свобода. Антология сочинений / Ф. Хайек. — М. : Экономика, 1999. — С. 107—118.
7. Хайек Ф. Либерализм // Фридмен М., Хайек Ф. О свободе. — М. : Социум, 2003. — 534 с.
8. Мизес Л. Либерализм в классической традиции / Л. Мизес. — М. : Экономика, Социум. — 239 с.
9. Кейнс Дж. М. Конец laissez-faire / Дж. М. Кейнс // Истоки. Вып. 3. ; [под ред. : Я. И. Кузьминова, В. С. Автономова, О. И. Ананьина и др.]. — [2-е изд.]. — М. : ГУ ВШЭ, 2001. — 512 с.
10. Эльянов А. Государство и развитие / А. Эльянов // Мировая экономика и международные отношения. — 2003. — № 1. — С. 3—14.
11. The State in a Changing World / The World Bank. — Oxford : Oxford University Press, 1997. — 312 p.

УДК 330.341.44:331.91

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РЕГУЛЮВАННІ КОНЦЕНТРАЦІЇ РИНКІВ

Филюк В.В., асистент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті проаналізовано основні складові інституційно-організаційного забезпечення контролю за концентрацією ринків на глобальному рівні. Розкрито особливості діяльності міжнародних організацій у цьому напрямі, а також її вплив на рівень конкуренції та ефективність антимонопольної політики в країнах, що розвиваються.